

MASARYKOVA UNIVERZITA
PRÁVNICKÁ FAKULTA
KATEDRA PRÁVNÍ TEORIE

SOCIÁLNÍ SKUPINY

SEMESTRÁLNÍ PRÁCE

AUTOR: MATOUŠ HABANEC

29. 11. 2015

OBOR: VEŘEJNÁ SPRÁVA, 1. ROČNÍK BAKALÁŘSKÉHO STUDIA

Obsah

ÚVOD

1 SOCIÁLNÍ SKUPINY

1.1 Sociální psychologie

2 SOCIÁLNÍ SKUPINA

2.1 Znak a členění skupin

2.1.1 Pravidla veskupině

2.1.2 Povinnosti veskupině

2.1.3 Práva členů skupiny

2.2 Struktur skupiny

3 POJMY

3.1 Kompetice

3.2 Koheze a teze

3.3 Konformita

3.4 Kooperace

3.5 Rivalita

3.6 Kompetence

4 VÝRAZNÉ TYPY VE SKUPINĚ

5 SOCIÁLNÍ POZICE

Závěr

SEZNAM POUŽITÉ LITERATUR

Úvod

Tématem mé semestrální práce je Praktický význam znalostí psychologie v oboru, který studuji. Jelikož z tohoto oboru zatím praktickou zkušenost nemám, snažil jsem se vybrat téma, se kterým se dá setkat ve veřejné správě, například ve správě sociálního zabezpečení. Myslím si, že znalost toho, jak člověk pracuje v rámci sociální skupiny, pomůže budoucím absolventům lépe se orientovat v této problematice.

1. SOCIÁLNÍ SKUPINY

„Skupina“ patří k nejčastěji užívaným sociologickým pojmům. Termín „skupina“ byl převzat na přelomu 17. a 18. století z francouzštiny (groupe) a to pro označení společných jevů v oblasti výtvarného umění. Do sociologie se pojem skupina dostal později a zaujal místo, které před jeho zavedením měl termín společnost. V současné době je „skupina“ jedním ze základních sociologických termínů a v některých systémech je ústřední osou sociologického zkoumání.“¹

1.1 Sociální psychologie

Sociální psychologie patří mezi základní psychologické disciplíny. Je to věda, zabývající se chováním a prožíváním jedince fungujícího ve společnosti. Zabývá se zejména duševním životem a jak na daného jedince působí sociální podněty. Předmětem je určitá osoba žijící v daných společenských podmínkách. K zakladatelům patří Émile Durkheim a jeho žák Lévi-Strauss.

2. SOCIÁLNÍ SKUPINA

Je seskupení, ve kterém se lidé sdružují, aby při vzájemné komunikaci a součinnosti dosahovali cílů osobních i nadosobních. Sociální vztahy se uskutečňují ve značné míře ve skupinách. Východiskem vzniku skupiny je sociální situace, ve které lidé spolu vstupují do interakce.

2.1. Znaký a členění skupin

Interakce (vzájemné působení) mezi lidmi trvá delší dobu. Členové vnímají skupinu jako skupinu a sebe jako její členy. Skupina si vytváří vlastní normy, role a očekávání, jak se její členové mají chovat a také sankce. Sankcemi chápeme pokuty, nebo určité tresty, pokud například někdo z členů, nedodrží pravidla na kterých se skupina dohodla. Vytváří si také vědomí společného cíle či účelu. Je samozřejmostí, že mezi jednotlivými členy skupiny se vytvářejí různé vztahy. Od kladných přes neutrální až po záporné.

---

¹ ROUBAL, O. Skupina-základní sociologický pojem.socioweb.cz[online]. [cit.29.11.2015]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz>

Z odstavce sociální skupiny je zřejmé, že tímto pojmem se zabývá hlavně sociologie, kořeny tohoto pojmu spadají do výtvarné oblasti. Sociální skupina se pojí s pojmem společnost a neodmyslitelně patří k sobě. Nyní patří sociální skupina mezi nejvýrazněji probíraná témata nejen v sociologii, ale i v psychologii.

Skupiny² mohou být:

Dle touhy po příslušnosti ve skupině

- a) členské: interakční, to je skupina, do které patřím, znám její pravidla a alespoň částečně se s nimi ztotožňuji
- b) referenční: vztažné, skupina, ve které bychom chtěli být členem, známe její pravidla, víme, jak funguje, chtěli bychom do ní patřit, ale nepatříme do ní

Dle pevnosti vazeb dělíme skupiny na primární a sekundární.

- a) primární: vytváří blízké vztahy, kontakt probíhá tvář v tvář, mají méně členů, např. rodina
- b) sekundární: mají více členů, skupina tvořící se po primární skupině, např. zájmové kroužky

Dle charakteru a intenzity vazeb ve skupině dělíme na formální a neformální.

- a) formální: lidé jsou zde sdruženi na základě normy, zákona, předpisu, vzniká administrativní cestou za určitým cílem, např. vojenská jednotka
- b) neformální: vzniká spontánně, lidé zde chtějí být dobrovolně, např. zájmový kroužek

Dle stálosti vazeb dělíme na dlouhodobé a krátkodobé. Dle velikosti skupiny dělíme na malé, střední a velké. a) malá (do 30 lidí)

- b) střední (od 30 do 300)
- c) velká (nad 300 členů)³

2.1.1 Pravidla ve skupině

Čím větší je skupina, tím větší je pasivita členů, anonymita členů a klesá výkonnost skupiny. Klade se velký důraz na vedení skupiny, zvětšují se rozdíly mezi členy. Snažíme se plnit pravidla stanovená ve skupině, protože členství pro nás nese určité výhody (pomoc a podpora od druhých, sympatie, přátelská atmosféra, skupinové aktivity, soutěže mezi skupinami, pocit, že někam patřím).

---

² Skupiny mají různé členění, ve svém textu uvádím základní členění podle internetové stránky zabývající se psychologií. Toto členění se zabývá zejména členěním dle příslušnosti ke skupině, pevnosti vazeb, charakteru a intenzity, stálosti a velikosti skupin. toto členění je velmi přehledné a i pro neodborníky snadno pochopitelné

³ Skupiny, různá dělení skupin, vztahy ke skupině. Stadium-psychologie.cz [online]. [cit.31.12.2015]. Dostupné z: <http://www.stadium-psychologie.cz>.

2.1.2 Povinnosti ve skupině

Ve skupině máme povinnosti, které by měl každý z členů plnit. Mezi formální povinnosti, patří takové povinnosti, které jsou jasně dané a lidé, kteří se ucházejí o členství tyto povinnosti znají. Neformální povinnosti jsou takové, které každá člen dobrovolně plní například šíří dobré jméno skupiny a pečlivě se připravuje na všechna setkání.

2.1.3 Práva členů skupiny

Členové se mohou hlásit ke skupině. Mohou také využívat pomoci dalších členů skupiny. Dále se podílejí na aktivitách skupiny a zastávají určité funkce například možnost být vůdcem.

2.2 Struktura skupiny

Mezi lidmi, kteří se scházejí k nějaké společné činnosti, se začnou vytvářet nejen určité více či méně závazné zvyklosti, ale také určité vzájemné vztahy. Každý z členů skupiny začne ve skupině zaujímat určitou pozici, ze které vyplývají jeho povinnosti a práva ve skupině, závisí na sociální přitažlivosti dané osoby a jejích osobnostních schopnostech. Sociologové a sociální psychologové hovoří o autoritách, vůdcích, o dominantních a periferních rolích prosazujících se a přehlížených jedinců. Tyto pozice souvisejí s povahou skupiny, s vlastnostmi osobnosti a dalšími proměnnými.

Je zřejmé, že postavení (místo) jednotlivce ve skupině, resp. sociálním systému, je možné kategorizovat jako sociální pozici.

Je daná pohlavím, věkem, schopnostmi, funkčním zařazením, vzděláním a povoláním. Z pozice se pak odvíjejí očekávání na chování a konání (např. pozice otce určuje, že bude zabezpečovat existenci rodiny).

Člověk může zaujmout i více pozicí rozdílného charakteru, neboť je členem více skupin. Z pozice se pak odvíjejí očekávání na chování a konání (např. pozice otce určuje, že bude zabezpečovat existenci rodiny). Člověk může zaujmout i více pozicí rozdílného charakteru, neboť je členem více skupin.

Struktura skupin:

1. komunikační struktura: slouží k výměně informací mezi členy skupiny, je dána:

a) formální komunikací: (mistr-dělník, učitel-třída) je plánovaná a cílevědomá, obsahuje pokyny, informace, pravidla, hodnocení

b) neformální komunikací: (žáci) je bezprostřední, vyjadřuje potřebu člověka komunikovat.

Rozlišujeme aktivní jedince, zprostředkovatele, pasivní jedince a izolované jedince.

Podmínky efektivní komunikace:

- vlastnosti předávaných informací (srozumitelné, konkrétnost)
- vlastnosti informátora (jeho věrohodnost, pozice)
- situační a společenské podmínky (charakter komunikace)

2. socioprefereční struktura (daná vztahy sympatie a antipatie)

- koheze (soudržnost): souhrn všech motivačních činitelů, které vedou skupinu k dosažení jejich cíle
- konformita (přizpůsobení): přizpůsobení se převažujícím či dominantním názorům, požadavkům, normám skupiny či společnosti, v níž člověk žije, a potlačení projevů vlastních
- kooperace: úsilí o společný cíl, ale také rozčlenění úkolů na cestě k dosažení cíle
- kompetice: (soutěživost) je zaměřená na uspokojení zájmů jedince, bez zřetele na uspokojení druhých
- kompetence: sociální obratnost člověka při prosazování vlastních názorů
- struktura moci: diferenciací mezi vedoucími a podřízenými členy skupiny, jedinci s nejvyšší pozicí ovlivňují jedince s pozicemi nižšími, na vrcholu je vůdce skupiny.

3 POJMY

3.1 Kompetice

Kompetice (soutěživost) je zaměřená na uspokojení zájmů jedince bez zřetele na uspokojení druhých. Existují totiž úkoly, které se lépe hodí pro soutěžení a díky nimž jsou žáci nabuzeni a motivováni. V kompetici je omezená komunikace, ale převládá obrovská

motivace. Nevýhodou kompetice mohou být vzájemné předsudky, kdy se účastníci navzájem neznají a mají o druhých zkreslené představy.

3.2 Koheze a teze

Koheze je soudružnost, přitažlivá síla ve skupině. Teze je odpudivá síla ve skupině, pokud je přijatelná, může posunout skupinu dál, je-li nižší, způsobuje nečinnost skupiny, je-li vyšší, nemusí být překonána a může dojít k rozpadu skupiny.

3.3 Konformita

Konformita znamená podřízení se požadavkům skupiny, přijetí pravidel skupiny za své, je základem fungování člena ve skupině. Souvisí s tlakem vyvíjeným malou sociální skupinou na jedince. Skupina působí na formování svých členů, vyvíjí na ně tlak, který je nutí ke konformitě s normami společenského života.

O konformitě hovoříme tehdy, přizpůsobí-li se jedince nátlaku skupiny. Jen výjimečně je konformismus jedince absolutní. Souvisí s jeho pozitivním vztahováním se ke skupině.

3.4 Kooperace

Kooperace je spolupráce. Čím větší je schopnost spolupráce, tím větší jsou výsledky a výkonnost skupiny i jedince. Je lepší, když jsme ve skupině dobrovolně, protože potom raději spolupracujeme a nedělá nám takový problém podřídit se požadavkům skupiny.

3.5 Rivalita

Členové skupiny se snaží zvýšit nejen svoje dosavadní výsledky, ale zároveň se snaží snížit zásluhy partnera, resp. všech ostatních, vychází z rozdílnosti, vychází z boje o vůdcovství ve skupině i mezi skupinami.

3.6 Kompetence

Kompetence vyjadřuje existenci specifického, sociálně vztažného jevu, který byl v minulosti také označován jako sociální inteligence. Považuje sociální obratnost za analogickou motorické obratnosti, jde tedy o jakousi „šikovnost“, kterou jedinec vykazuje v sociální interakci při prosazování svých zájmů. Tak jako se člověk učí řídit auto nebo hrát na klavír, učí se i jisté obratnosti ve svém sociálním chování.

Existují různé druhy sociální kompetence. Příkladem může být kompetence učitelská, velitelská, obchodní, erotická atd. V získání sociální kompetence se uplatňují zkušenosti a zřejmě i určité vlohy, korelace s obecnou inteligencí nemusí být vysoká. Lidé s vysokou obecnou inteligencí mohou mít poměrně nízkou úroveň inteligence sociální (sociální kompetence), avšak osoby s vysokou úrovní sociální kompetence bývají také vysoce inteligentní obecně.

4 VÝRAZNÉ TYPY VE SKUPINĚ

- vůdce: měl by být aktivní, zapálený pro věc, spolehlivý, mít organizační schopnosti, měl by umět komunikovat s ostatními členy, měl by členy znát, umět řešit konflikty mezi nimi
- hvězda: nejoblíbenější člen skupiny, má svůj názor, často se může stavět proti vůdci, ale není tak výkonný a schopný, omyly a prohřešky jsou mu od ostatních členů skupiny promíjeny
- černá ovce: nejméně oblíbený člen ve skupině, může být šikanovaný, zvedá image a sebevědomí ostatních

5 SOCIÁLNÍ POZICE

Je postavení, které jedinec zaujímá ve skupině nebo ve společnosti. Je dána pohlavím, věkem, schopnostmi, funkčním zařazením, vzděláním a povoláním. Ten, kdo je v centru, se dostává do role vůdce. Je spojeno s určitými právy a povinnostmi. Lidé s vyšším postavením mají vyšší prestiž.

- a) formální: funkční zařazení jednotlivce ve skupině (v práci)
- b) neformální: je ovlivněná schopnostmi konkrétního člověka, jeho aktivitou, angažovaností do úkolů skupiny

Závěr

V mé semestrální práci jsem se zabýval problematikou sociálních skupin. Myslím si, že sociální skupiny, které jsou zařazeny do sociální psychologie, velmi úzce souvisí s mým oborem, který studuji a to s veřejnou správou. Člověk je během svého života členem několika skupin. Primární skupinu tvoří rodina, která jedinci dává výchovu a základy jednání a chování. Člověk, který se bude v budoucnu věnovat veřejné správě, má předpoklad, že bude pracovat na úřadě. Určitě se bude setkávat s lidmi a jeho práce je zaměřena na komunikaci s lidmi, proto je důležité vědět alespoň okrajově základy sociální psychologie. Díky tématu sociální skupiny mám představu o tom, jaké role může člověk představovat. Že existuje několik typů jako vůdce a jiné. Což si myslím, že je pro moje budoucí povolání velmi užitečné.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ATKINSONOVÁ, R. Psychologie. 2. aktualiz. vyd. Praha : PORTÁL, 2003, 752 s. ISBN 80-7178-640-3.
2. HAYESOVÁ, N. Základy sociální psychologie. Praha : PORTÁL, 2013, 168 s. ISBN 978-80-262-0534-0.
3. NAKONEČNÝ, M. Encyklopedie obecné psychologie. 2. rozš. vyd., v Akademii vyd. 1. Praha : ACADEMIA, 1997, 437 s., ISBN 80-200-0625-719.
4. PLHÁKOVÁ, A. Učebnice obecné psychologie. Praha : ACADEMIA, 2015, 472 s., ISBN 978-80-200-1499-3

POUŽITÉ INTERNETOVÉ ZDROJE

1. ROUBAL, O. Skupina – základní sociologický pojem.socioweb.cz [online]. [cit. 29.11.2015]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=131&lst=115>

2. Skupiny, různá dělení skupin, vztahy ke skupině. studium-psychologie.cz [online]. [cit. 31.12.2015]. Dostupné z: <http://www.studium-psychologie.cz/socialni-psychologie/6-skupiny>